

YHTEISOPETUKSEN KÄSIKIRJA

Vaasan kaupungin varhaiskasvatukseen

- Vaasan kaupungin ja Åbo Akademin välinen pilottihanke

Moa Kakkuri, Christel Sundqvist, Kristina Ström & Towa Silander **2024**

V A A S A .
V A S A .

Kyllä, se todella helpottaa työtä, kun voi jakaa omia ajatuksiaan ja vastuuta jonkun toisen kanssa, voi vaihtaa rooleja, toisinaan voi olla havainnoija ja toisinaan se, joka ohjaa, havainnoi ja seuraa tapahtumia, suosittelen kyllä yhteisopetusta.

(Erityisopettaja, OPPI-hanke)

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Yhteisopetus inklusiivisena työskentelytapana	4
3. Yhteisopetuksen järjestäminen lapsen oppimisen tueksi	9
4. Yhteisopetuksen mahdollisuudet ja haasteet	26
5. Yhteisopetus OPPI-hankkeessa	33
6. Ammatillinen kehitys inklusiivisuuden edistämiseksi	38
7. Suunta eteenpäin	41
8. Yhteenveto	44
9. Viitteet	45

Valokuvat: s.15 Mikael Matikainen, muut kuvat Christoffer Björklund

1. JOHDANTO

Tämä käsikirja on laadittu OPPI-hankkeen seurauksena. OPPI-hanke (Oppimisen tuen ja inklusion kehittämishanke 2020–2022) oli muun muassa Vaasan kaupungin ja Åbo Akademin välinen yhteistyöhanke, joka toteutettiin vuosina 2020–2022. Hankkeen rahoitti Opetus- ja Kulttuuriministeriö, ja sen yleisenä tavoitteena oli vahvistaa inklusiota ja systemoida kolmiportaista tukea suomalaisissa kouluissa ja esiopetuksessa. OPPI-hankkeen erään osahankkeen tavoitteena oli kehittää esiopetuksen yhteisopetusta. Osahankkeen tavoitteena oli lisätä yhteistyötä varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien välillä, jotta tukea tarvitseville lapsille voitaisiin antaa heidän tarvitsemansa tuki omassa lapsiryhmässä. Hankkeeseen kuuluva yhteisopetus toteutettiin syksyllä 2022, ja sitä toteutti kaksi opettajaparia, yksi suomenkielinen ja yksi ruotsinkielinen. Yhteisopetus jatkui Vaasan kaupungissa ja Åbo Akademiavuonna 2023, kun itse OPPI-hanke oli päättynyt. Åbo Akademiolla hankkeen tutkimus toteutettiin kahtena maisterintutkielmana (Blomstedt-Björk, 2023; Ström & Tuokkola, 2023). Kerättyyn aineistoon perustuvan tieteellisen artikkelin julkaisevat myös Åbo Akademin tutkijat Christel Sundqvist ja Kristina Ström. OPPI-hanke oli suunnattu kouluun ja esiopetukseen, tämä käsikirja sen sijaan on suunnattu koko varhaiskasvatukselle.

Yhteisopetuksen (englanniksi co-teaching, ruotsiksi samundervisning) määritelmä on, että kaksi tai useampi opettaja opettaa samaa lapsiryhmää samanaikaisesti ja yhdessä. Opetussuunnitelman perusteissa samanaikaisopetuksiksi kutsuttava yhteisopetus on

suhteellisen vähän käytetty opetus- ja yhteistyötapa Suomessa. Yhteisopetuksessa erityisopettaja ja yleisopetuksen opettaja suunnittelevat, opettavat ja arvioivat oppilas- tai lapsiryhmää yhdessä samalla tavalla kuin yksi opettaja perinteisesti tekee itse. Yhteisopetusta voidaan järjestää eri tavoin sen tavoitteiden ja olosuhteiden mukaisesti. Se voidaan järjestää avustavana yhteisopetuksena, täydentävänä yhteisopetuksena, rinnakkaisena yhteisopetuksena, pysäkkiopetuksena tai tiimiopetuksena. Yhteisopetuksessa erityisopettaja tulee lapsiryhmään antamaan lapsille tukea sen sijaan, että lapset poistuisivat ryhmästä tuen saamiseksi.

Yhteisopetuksesta saatavilla olevat tutkimukset koskevat pääasiassa yhteisopetusta koulukontekstissa. On olemassa muutama kansainvälinen tutkimus, jossa on tutkittu yhteisopetusta varhaiskasvatuksessa, mutta yhtäkään näistä tutkimuksista ei ole kirjoitushetkellä tehty Suomessa tai Pohjoismaissa. Alan tutkimuksesta on suuri pula niin valtakunnallisesti kuin kansainvälisesti. OPPI-hankkeella ja siihen liittyvällä tutkimuksella pyritään tutkimaan sitä, millaista yhteisopetus voi olla varhaiskasvatustekstissä Suomessa ja Vaasan kaupungissa, sekä lisäämään ymmärrystä aiheesta.

KÄSIKIRJA PÄHKINÄNKUORESSA:

- Käsikirja on laadittu OPPI-hankkeen seurauksena.
- Hankkeen tarkoituksena oli lisätä yhteistyötä erityisopettajien ja varhaiskasvatuksen opettajien välillä sekä antaa tukea sitä tarvitseville lapsille näiden omissa ryhmissä yhteisopetuksen avulla.
- Kahdessa maisterintutkielmassa tutkittiin, miten yhteisopetusta toteutettiin Vaasan kaupungin esiopetuksessa.
- Käsikirja perustuu maisterintutkielmien tuloksiin ja relevanttiin kirjallisuuteen.

YHTEISOPETUS

= erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen opettaja opettavat samaa lapsiryhmää samanaikaisesti yhdessä

vinkkejä, neuvoja
ja asioita
mietittäväksi

2. YHTEISOPETUS INKLUSIIVISENA TYÖTAPANA

Mitä perusteasiakirjoista ilmenee? Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Tuen tarve on arvioitava ja siihen on vastattava heti, kun tarve ilmenee. Kaikkien tukitoimien lähtökohtana on oltava jokaisen lapsen oikeus tuen saamiseen omassa ryhmässä eli inklusiivisten periaatteiden mukaisesti (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018; Opetushallitus, 2022; Vaasan kaupunki, 2022). Oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna tai erityisenä tukena.

Tukea tarvitsevalla lapsella on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 mukaan oikeus erityisopettajan opetukseen ja muihin palveluihin (Opetushallitus, 2022). Erityisopettajan lapselle antama tuki voi olla säännöllistä, osa tai kokoaikaista, ja tukea voidaan antaa lapselle yksilöllisesti tai lapsiryhmässä. Tuki voidaan toteuttaa joko muun opetuksen yhteydessä tai opetussuunnitelman perusteissa samanaikaisopetuksiksi kutsuttavan yhteisopetuksen avulla. Samanaikaisopetuksessa erityisopettaja ja lapsiryhmän opettaja tekevät yhteistyötä.

Koko henkilöstö osallistuu lapsen tuen tarpeen arviointiin, sovittujen tukitoimien toteutukseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen koulutuksensa, työnkuvansa ja työalansa mukaisesti (Vaasan kaupunki, 2022).

Mitä on inklusiivisuus? Inklusiivisuus ohjaa varhaiskasvatuksen toimintaa (Vaasan kaupunki, 2022). Inklusiivisuus tarkoittaa, että päiväkotia, esiopetusta tai koulua on vastuussa kaikista lapsista ja oppilaista riippumatta näiden yksilöllisistä ominaisuuksista, edellytyksistä tai taidoista (Pallin, 2021). Inklusiivisuus on muutakin kuin se, että tuen tarpeessa oleva lapsi sijoitetaan yleiseen lapsiryhmään (Väyrynen, 2015). Inklusiivisuudessa on kyse siitä, että yleisessä ryhmässä vastataan yksilöllisiin tarpeisiin, joita on kaikissa oppimisympäristöissä (Väyrynen, 2015). Inklusiivisuuden parissa työskentely tarkoittaa työskentelemistä niiden tekijöiden ja käytäntöjen muuttamiseksi, jotka aiheuttavat poissulkemista ja ulkopuolisuutta (Walton & Moonsamy, 2015). Inklusiivisuus leimaa koko varhaiskasvatusta ja se tulee nähdä periaatteena, arvona ja tapana ajatella (Vaasan kaupunki, 2022).

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa.

(Opetushallitus, 2022)

Inklusiiviset toimenpiteet eivät kohdistu vain tuen tarpeessa oleviin lapsiin tai ryhmän yksittäisiin lapsiin, vaan lapsiryhmään kokonaisuutena (Ginner Hau ym., 2022). Inklusiivisuus koskee kaikkia lapsia (Haug, 2017). Yhdenvertainen kohtelu antaa lapselle samanarvoista opetusta, mutta samanarvoinen opetus ei tarkoita, että kaikkia lapsia on opetettava samalla tavalla (Sundqvist, 2021). Siksi on tärkeää käyttää joustavia opetusjärjestelyjä ja monipuolisia työskentelytapoja sekä pitää mieli avoimena.

Mitä yhteisopetus sitten on? Yhteisopetus on opetusmuoto, joka on viime vuosina vähitellen alkanut vakiintua Suomessa. Yhteisopetukseen liittyvä tieto ja osaaminen perustuu pääasiassa koulukontekstissa tehtyyn tutkimukseen. Yhteisopetusta varhaiskasvatuskontekstissa on siis tutkittu suhteellisen vähän.

Yhteisopetuksen määritelmä on, että kaksi opettajaa, yksi yleisen opetuksen opettaja ja yksi erityisopetuksen opettaja, opettavat yhdessä moninaista ryhmää (Friend ym., 2010; Villa ym., 2013). Jotta yhteisopetuksesta tulisi tasavertainen kumppanuus, opettajien on suunniteltava, toteutettava ja arvioitava opetusta yhdessä. Ilman näitä osatekijöitä yhteistyötä ei voida kutsua yhteisopetuksi. Yhteisopetus edellyttää, että opettajilla on yhteinen tavoite ja yhteinen arvopohja, että he kunnioittavat toisiaan ja luottavat toisiinsa ja että he ovat halukkaita jakamaan kaikki työtehtävät ja kaiken vastuun. Kaikki yhteistyö ei myöskään ole yhteisopetusta (Takala ym., 2020). Varhaiskasvatuksen työtiimien välinen yhteistyö ei ole yhteisopetusta. Yhteisopetuksella voidaan täydentää perinteistä erityisopetusta mutta ei korvata sitä.

TAUSTAT PÄHKINÄNKUORESSA:

- Jokaisella lapsella on oikeus tuen saamiseen heti, kun tarve ilmenee.
- Jokaisella lapsella on oikeus tuen saamiseen omassa lapsiryhmässä.
- Varhaiskasvatusta järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.
- Inklusiivisuus tarkoittaa, että lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastataan lapsiryhmässä.
- Varhaiskasvatuksessa oppimisen tuki voidaan järjestää kokonaisopetuksena tai yhteisopetuksena.
- Samanaikaisopetus, jota käytetään suomalaisissa perusteasiakirjoissa, on toinen nimitys yhteisopetukselle.
- Yhteisopetus edellyttää yhteistä suunnittelua, yhteistä toteuttamista ja yhteistä arviointia.

3. YHTEISOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN LAPSEN OPPIMISEN TUEKSI

Miten yhteisopetus aloitetaan? Yhteisopetus edellyttää, että lapsiryhmässä on tuen tarve, johon voidaan hyvin vastata yleisessä opetusryhmässä. Yksi edellytys yhteisopetukselle on sopivan työparin löytäminen. Sopiva yhteisopetuspari on sellainen opettaja tai erityisopettaja, jolla on samanlainen arvopohja ja pedagoginen perusnäkemys (Villa ym., 2013). Opettajien on jo ennen yhteisopetusta pystyttävä keskustelemaan avoimesti ja rehellisesti toistensa kanssa (Sundqvist, 2021). Opettajien on myös itse analysoitava omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä pohdittava roolin ja vastuunjako opetuksessa (Sundqvist, 2021). Lisäksi onnistunut yhteisopetus edellyttää, että opettajat sopivat etukäteen yhteisistä tavoitteista (Villa ym., 2013). Opettajien voi olla myös tärkeää oppia tuntemaan toisensa, jotta yhteistyö olisi sujuvaa. OPPI-hankeessa opettajat ottivatkin esille, miten tärkeää hyvä henkilökemia ja yhteensopivuus on.

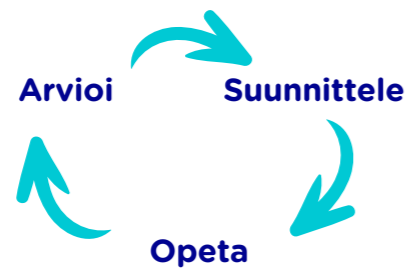

Jos emme tuntisi toisiamme, olisi kyllä epävarmempaa... tämä on paljon luontevampaa nyt, kun tunnemme toisemme.

- Perehtykää eri malleihin.
- Varautukaa siihen, että yhteisopetus vaatii aikaa.
- Oppikaa tuntemaan toisenne.
- Keskustelkaa vahvuuksista ja heikkouksista.
- Keskustelkaa näkemyksistänne lapsen, oppimisen ja opetuksen suhteen.
- Keskustelkaa odotuksistanne.
- Asettakaa yhteiset tavoitteet.
- Varatkaa aikaa yhteissuunnittelulle jo etukäteen.
- Keskustelkaa roolijaosta.

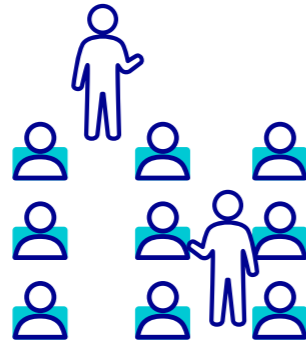

Miten yhteisopetusta voidaan järjestää? Yhteisopetusta voidaan järjestää eri tavoin eri mallien mukaisesti. Sundqvistin (2021) mukaan yhteisopetus jaetaan avustavaan yhteisopetukseen, rinnakkaiseen yhteisopetukseen, pysäkkiopetukseen, täydentävään yhteisopetukseen ja tiimiopetukseen. Eri malleissa käytetään erilaisia oppilaiden ja opettajien välisiä ryhmä- ja roolijakoja, ja niitä voidaan käyttää erilaisiin tarkoituksiin. OPPI-hankkeessa opettajat käyttivät lähinnä avustavaa ja rinnakkaista yhteisopetusta. Yksi opettajapari kokeili myös pysäkkiopetusta. Yhteisopetusmallin valinta perustuu opetuksen tavoitteisiin, opettajien vahvuuksiin ja lapsiryhmän tarpeisiin. Eri malleissa vaaditaan myös eri määrä suunnittelua ja valmisteluja. Malleja voi ja niitä tulee käyttää monipuolisesti ja joustavasti, jotta yhteisopetuksella olisi toivottu vaikutus.

Seuraava yhteisopetusmallien esittely perustuu tutkimuksiin, jota ovat tehneet Friend ym. (2010), Sundqvist (2021) ja Villa ym. (2013).

Avustava yhteisopetus: toisella opettajista on päävastuu opetuksesta, kun taas toinen avustaa ja havainnoi lapsia ryhmässä.

Avustava malli on yhteisopetusmalleista tavanomaisin, erityisesti opettajien ryhtyessä yhteisopetukseen. Mallissa on sekä hyviä että huonoja puolia. Avustava yhteisopetusmalli on malleista se, joka vaatii vähiten suunnittelu-aikaa ja joka usein tuntuu luontevimmalta vaihtoehdolta opettajille, jotka ovat aloittamassa yhteisopetusta. Lapsiryhmään tuleva erityisopettaja ei useinkaan tunne lapsia entuudestaan kovinkaan hyvin, minkä vuoksi alussa voi olla helpompi ottaa avustava rooli, jotta voi havainnoida lapsia ja heidän erilaisia tuen tarpeita ja samalla oppia tuntemaan lapsia.

Avustavan yhteisopetusmallin hyöty oli OPPI-hankkeessa olleiden opettajien mukaan se, että lasten tuen tarpeet oli helpompi havaita.

Yhteisopetuksessa on huomannut useamman lapsen tuen tarpeet. Yhteisopetusryhmässämme olen kiinnittänyt huomiota moneen lapseen, joiden tuen tarvetta en ole suuressa ryhmässä huomannut.

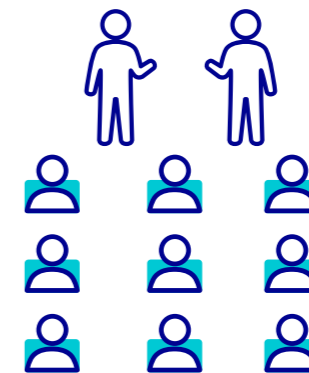
Avustavan yhteisopetusmallin huono puoli on, että opettajat eivät yleensä vaihda rooleja, ja erityisopettaja jää opettajan avustajaksi, eikä merkittävää vaihtelua tapahdu. Jos opettajien roolit vakiintuvat eikä niitä vaihdeta, työtaakasta tulee epätasapainoinen.

- Hyvä yhteisopetusmalli alkuun.
- Erityisopettaja: käytä mahdollisuus ryhmän lapsiin tutustumiseen.
- Vaihtakaa rooleja! Hyödyntäkää mahdollisuus havainnoida lapsia takaalalta.
- Suunnitelkaa yhdessä ja jakakaa työtaakkaa.
- Varatkaa aikaa yhteissuunnittelulle jo etukäteen.
- Hyödyntäkää sitä, että opettajia on enemmän.
- Kokeilkaa uusia työskentelytapoja, kuten digitaalisia työkaluja tai ulkoilmapedagogiikkaa.

Täydentävä yhteisopetus: toinen opettajista esittelee opetettavaa aineistoa, jota toinen sitten täydentää, eli yksinkertaistaa, konkretisoi, syventää tai esittää kysymyksiä. Opetus toteutetaan koko ryhmän opetuksena.

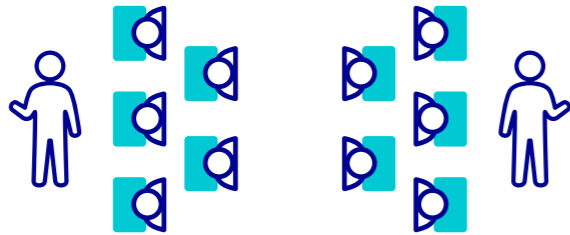
Täydentävä malli voidaan nähdä avustavan yhteisopetusmallin kehittyneenä versiona. Tämä malli mahdollistaa sen, että lapselle esitetään ja selitetään aineisto useita kertoja ja eri tavoin. Tämän yhteisopetusmallin haittapuoli on, että opetuksesta tulee herkästi hyvin opettajakeskeistä. Yksikään OPPI-hankkeen opettajapareista ei kokeillut tätä mallia. Täydentävä yhteisopetus on kuitenkin tehokas ja kokeilemisen arvoisen malli.

Täydentävä malli vähentää vallan epätasapainoa, jota avustavassa mallissa voi ilmetä, ja samalla mahdollistaa tasaisemman työtaakan ja vastuun jaon.

- Käyttäkää erilaisuuttanne ja vahvuuksianne hyödyksi aineistoa esitellessänne ja lapsia ohjatessanne.
- Täydentäkää toistenne selityksiä.
- Tarkkailkaa toisianne, miten toinen toimii opettaessaan?
- Kokeilkaa uusia opetusmenetelmiä, digitaalisia ratkaisuja ja vastaavia.
- Olkaa joustavia.
- Jakakaa työtaakka tasaisesti.
- Varatkaa aikaa yhteissuunnittelulle jo etukäteen.

Rinnakkainen yhteisopetus: opettajat jakavat lapsiryhmän kahteen ryhmään, joita he opettavat rinnakkain, joko samassa tilassa tai eri tiloissa.

Ryhmät voivat olla erikokoisia, läpi käytävä aineisto voi vaihdella, ja ryhmissä käytettävät opetusmenetelmätkin voivat olla erilaisia, mutta suunnittelu ja arviointi tehdään edelleen yhdessä. Lasten opetustilanteessa saaman tiedon tulee olla kutakuinkin sama.

Lapsiryhmien on oltava heterogeenisiä, eli ryhmäjaon tulee perustua lasten mielenkiinnon kohteisiin, vahvuuksiin ja heikkouksiin, ei heidän tarvitsemaansa tukeen. Opetuksesta vastaavat molemmat opettajat, eli kumpikin opettaja opettaa sekä tukea tarvitsevia että sitä tarvitsemattomia lapsia.

Ne OPPI-hankkeen opettajaparit, jotka käyttivät rinnakkaista yhteisopetusta, olivat valinneet kyseisen mallin siksi, että he kokivat sen soveltuvan lapsiryhmälle parhaiten.

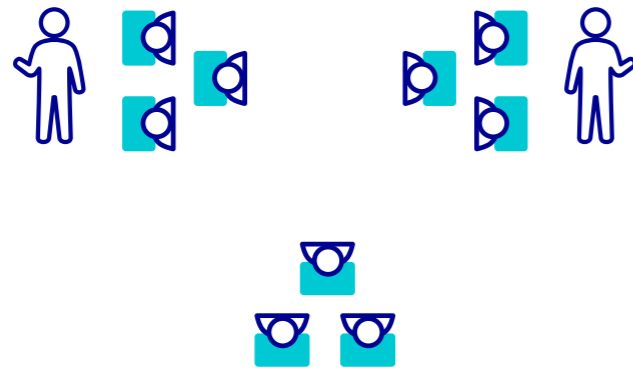
Ja sehän riippuu paljon siitä, millaisia lapset ovat...

OPPI-hankkeessa rinnakkaista yhteisopetusmallia käytettiin yhdessä teemakokonaisuuksien kanssa. Molemmilla ryhmillä oli samat teemat ja samat tehtävät, mutta ryhmät työskentelivät eri tiloissa ja eri opettajien johdolla.

- Muistakaa, että myös rinnakkainen yhteisopetus edellyttää yhteistä suunnittelua ja arviointia.
- Miettikää ryhmäjako tarkasti.
- Tehkää uusia ryhmäjakoja - välttäkää pysyviä ryhmiä.
- Eriyttäkää opetusta.
- Olkaa joustavia.
- Varatkaa aikaa yhteissuunnittelulle jo etukäteen.

Pysäkkiopetus: opetus jaetaan pysäkeille, ja kummallakin opettajalla on yksi vastuupysäkki. Pysäkkejä voi olla opettajia enemmän. Lapset jaetaan yhtä moneen ryhmään kuin pysäkkejä on. Pysäkkejä voi valvoa myös lastenhoitaja tai avustaja.

Ryhmän lapset kiertävät pysäkeillä, ja opettajat järjestävät saman opetuksen jokaiselle ryhmälle. Jos ryhmässä on lastenhoitaja, voi hänkin vastata pysäkistä. Jos on sellaisia pysäkkejä, joissa lapset ovat itseksensä, pysäkin tehtävien on oltava sellaisia, että lapset selviytyvät niistä itsenäisesti.

Pysäkkiopetuksessa ryhmät ovat suhteellisen pieniä, mikä lisää opettajien ja lasten välistä vuorovaikutusta sekä eriyttämismahdollisuuksia.

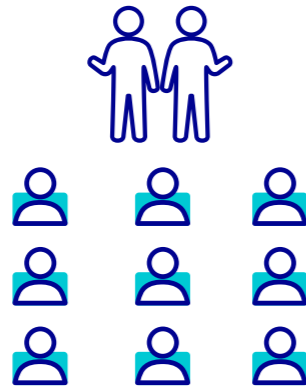
Yksi mallin haittapuolista on kuitenkin, että melutaso nousee usein korkeaksi ja tilanne tuntuu herkästi kaoottiselta. Tärkeää on, että ryhmät ovat joustavia ja heterogeenisiä, eli että lapsia ei jaeta vain heidän osaamistasonsa perusteella ja etteivät kaikki tukea tarvitsevat lapset ole samassa ryhmässä.

OPPI-hankkeessa yksi opettajapari kokeili pysäkkiopetusta pari kertaa. Opettajat kokivat, että uusia teemoja ja uutta aineistoa oli vaikea keksiä jokaiseen tilanteeseen ja jokaiselle pysäkille ja että monen lapsen oli vaikea keskittyä koko kierroksen ajan.

- Miettikää ryhmäjako huolellisesti.
- Itsenäisten asemien on oltava sopivan tasoisia.
- Lastenhoitajat tai avustajat voivat kiertää ryhmien kanssa antamassa lapsille lisätukea.
- Melutason pienentämiseksi pysäkit voivat olla eri huoneissa tai ulkona.
- Kokeilkaa yhdistää ulkoilmapedagogiikkaa, liikuttaa tai vastaavaa.
- Varatkaa aikaa yhteissuunnittelulle jo etukäteen.

Tiimiopetus kuvataan täydellisenä kumppanuutena/tiimityöskentelynä, jossa opettajat vaihtavat rooleja saumattomasti ja käyttävät kaikkia edellä mainittuja yhteisopetusmalleja.

Kaksi opettajaa toimii yhden opettajan tavoin ja jakaa kaiken suunnittelu-, opetus- ja arviointivastuun. Onnistuneessa tiimiopetuksessa lapset näkevät opettajat toistensa veroisina. Tämä malli vaatii erittäin hyvää yhteistyötä, luottamusta ja hyvää henkilökemiala.

Tämä yhteisopetusmalli vaatii yleensä alkuun enemmän suunnittelua kuin muut mallit. Kun opettajapari on tottunut tilanteeseen ja tiimiopetus on luontevaa, voi hyvinkin olla, että tämä opetusmalli on malleista se, joka vaatii kaikkein vähiten suunnittelua.

- Käyttäkää eri yhteisopetusmalleja.
- Vaihtakaa rooleja aktiivisesti.
- Olkaa joustavia.
- Hyödyntäkää yksilöllisiä ja yhteisiä vahvuuksianne.
- Jakakaa työtaakka ja vastuu.
- Varatkaa aikaa yhteissuunnittelulle jo etukäteen.

Kaikki yhteisopetusmallit edellyttävät, että opettajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opetusta yhdessä (Villa ym., 2013). Työnjaon on oltava tasavertainen, ja kaikkien opettajien on opetettava kaikkia lapsia. Yhteisopetuksen tarkoituksena ei ole, että vain erityisopettaja opettaa tukea tarvitsevia lapsia tai päinvastoin (Sundqvist, 2021). Ennen opetuksen aloittamista opettajien on keskusteltava yhteisopetuksen rooleista ja tehtävä ne selväksi (Sundqvist, 2021).

Eri mallien kokeileminen tekee opetuksesta monipuolisempaa. Avustava malli on se, jota monet opettajat käyttävät alkuun, koska se tuntuu luontevimmalta, mutta ei ole hyvä juuttua yhteen yhteisopetusmalliin tai roolin pitkäksi aikaa (Sundqvist, 2021).

Yhteisopetuksen vahvuus on monipuolisuudessa ja mahdollisuudessa kokeilla uusia työskentelytapoja. Eri yhteisopetusmallien käyttö eriyttää opetusta, mikä hyödyttää sekä niitä oppilaita, jotka ovat tuen tarpeessa, että niitä, jotka eivät tarvitse tukea (Carty & Marie Farrel, 2018). Roolien vaihtaminen lisää myös ymmärrystä toista opettajaa kohtaan, mikä johtaa myös tasavertaisempaan kumppanuuteen (Kervinen ym., 2022).

YHTEISOPETUKSEN MALLIT TIIVISTETTYSTI:

EDELITYKSET:

- Yhteinen suunnittelu, toteutus ja arviointi
- Yhteistyö
- Hyvä kommunikaatio
- Yhteinen arvopohja
- Aika

AVUSTAVA:

- Yksi opettaa, yksi avustaa ja havainnoi
- Jaettu vastuu, yhteinen suunnittelu, toteutus ja arviointi
- Vaatii vähiten suunnittelu-aikaa
- Roolien vaihto välttämätöntä

TÄYDENTÄVÄ:

- Koko ryhmän opetus
- Opettajat täydentävät toisiaan
- Toinen opettajista esittelee ja toinen syventää, konkretisoi, yksinkertaistaa tai esittää kysymyksiä
- Aineisto esitellään eri tavoin
- Roolien vaihto tärkeää

RINNAKKAINEN:

- Kahta ryhmää opetetaan samanaikaisesti
- Samassa tilassa tai eri tiloissa
- Jaettu vastuu, yhteinen suunnittelu, toteutus ja arviointi
- Helpottaa eriyttämistä
- Oppilaat saavat samat tiedot
- Opettajat voivat käyttää samoja tai eri opetusmenetelmiä

TIIMI:

- Täysin joukkuetyöskentelyä
- Kumpikin opettaja opettaa, suunnittelee ja arvioi tasavertaisesti
- Kaikkia yhteisopetusmalleja käytetään
- Tasavertainen kumppanuus
- Saumaton vuorottelu

PYSÄKKI:

- Opetus pysäkeittäin
- Yhtä monta tai enemmän pysäkkejä kuin on opettajia ja yhtä monta pysäkkiä kuin on ryhmiä
- Lapset kiertävät pysäkeillä
- Paljon eriyttämismahdollisuuksia
- Korkean melutason riski

4. YHTEISOPETUKSEN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET

Yhteisopetuksessa on paljon mahdollisuuksia, mutta myös haasteita. Jos aikoo aloittaa yhteisopetuksen, pitää olla tietoinen siitä, mihin ryhtyy. Yhteisopetus vaatii ennen kaikkea aikaa, ja pula yhteissuunnitteluajasta on yksi suurimmista haasteista, jonka yhteisopetuksen opettajat kohtaavat (Kokko ym., 2021; Takala & Uusitalo-Malmivaara, 2012). Toisaalta suurimmat mahdollisuudet ovat jaetussa vastuussa ja siinä, että opettajia on enemmän (Sundqvist, 2021).

Yhteisopetus tarjoaa paljon mahdollisuuksia niin opettajille kuin lapsille. Ensinnäkin se on tapa huomioida kaikkiin lapsiryhmiin kuuluva moninaisuus inklusiivisella tavalla (Rytivaara, 2012b). Yhteisopetus tukee koko lapsiryhmää, ei vain nimenomaisesti tukea tarvitsevia lapsia (Carty & Marie Farrell, 2018). Yhteisopetuksella on osoitettu olevan myönteinen vaikutus lapsen sosiaalisiin taitoihin ja lapsen kykyyn toimia ryhmässä (Scruggs ym., 2007). Myös mallioppiminen, eli että lapsi oppii ottamalla mallia toisista, kuuluu yhteisopetuksen mahdollisuuksiin (Scruggs ym., 2007). OPPI-hankkeessa yhteisopetuksen opettajat kertoivat, miten ruotsia toisena kielenä (S2) puhuvat lapset ovat hyötäneet siitä, että heillä on ollut muita lapsia kielellisinä malleina.

S2-lapset kyllä hyötyvät siitä, että samassa ryhmässä on ruotsia äidinkielenään puhuvia, jotka voivat toimia kielellisinä malleina, verrattuna siihen, että aiemmin poimin S2-lapset erikseen ja opetin vain heitä.

Yhteisopetus parantaa myös eriyttämismahdollisuuksia (Sundqvist, 2021). Eriyttämistä voidaan tehdä sekä ylös- että alaspäin, eli opetusta voidaan sopeuttaa ylemmälle tai alemmalle tasolle, jotta voidaan parhaalla mahdollisella tavalla vastata lasten tarpeisiin. Yhteisopetus on osoittautunut monipuolisemmaksi kuin perinteinen eli opettajien yksin antama opetus (Saloviita & Aarnio, 2016). Monipuolisemman opetuksen ansiosta lasten erilaisten oppimisedellytysten tukeminen on helpompaa. Joissain tapauksissa yhteisopetuksen on myös osoitettu pienentävän lapsen kielteisen leimautumisen riskiä (Saloviita & Aarnio, 2016).

Yhteisopetusta kokeilleet opettajat kokevat sen myös auttavan heidän kehittymistään ja uusien asioiden kokeilemista samalla, kun he voivat jakaa vastuuta ja saada tukea toisiltaan. Vastuun jakamisen mahdollisuus luo opetukseen myönteisen ilmapiirin ja vaikutelman (Wilson & Blednick, 2011).

Yhteisopetus edistää opettajien tiiviimpää yhteistyötä ja samalla vahvistaa opettajien yhteisöllisyyden tunnetta (Pulkinen & Rytivaara, 2015). Opettajat kokevat myös, että yhteisopetuksessa uusia opetustapoja on helpompi kokeilla (Sundqvist, 2021).

Opettajien kyky tunnistaa lasten tuen tarpeet, antaa tukea varhaisessa vaiheessa ja arvioida lasten oppimista vahvistuu yhteisopetusta käytettäessä (Villa ym., 2013). OPPI-hankkeen opettajat kokivat erittäin antoisaksi sen, että he pääsivät havainnoimaan lapsia ryhmässä.

Kumpikin opettaja piti myönteisenä sitä, että he pystyivät havainnoimaan lapsia sillä aikaa, kun toisella opettajista oli päävastuu opetuksesta.

Yhteisopetuksessa yhteissuunnittelu on kaksijakoinen: suurimpana haasteena on löytää yhteistä suunnittelu-aikaa (Kokko ym., 2021), ja samalla yhteisopetus voi vähentää yksittäisten opettajien työtaakkaa. Tämä johtuu siitä, että opettajat jakavat suunnittelu- ja opetusvastuun. Ellei yhteissuunnittelulle ole aikaa, myös opetus kärsii. Mikäli yhteissuunnittelua ei ole, käy helposti niin, että yksi opettaja suunnittelee ja opettaa, ja toinen, usein erityisopettaja, jää avustajaksi (Sundqvist, 2021).

OPPI-hankkeessa opettajat kertoivat yhteisopetuksen suurimmaksi haasteeksi ajan löytämisen yhteissuunnittelua varten. Yksi opettajapareista vaihtoi yhteisopetusmallia ja alkoi suunnitella teemakokonaisuuksia yhteissuunnittelu-aikaa vähentääkseen. Toinen opettajapari taas mainitsi, että yhteissuunnittelu alkoi luistaa paremmin ajan kuluessa, minkä ansiosta siihen ei tarvittu enää hankkeen lopussa yhtä paljon aikaa.

... ajan mittaan suunnittelusta on tullut sujuvampaa, joten siihen ei ole enää kulunut yhtä paljon aikaa.

Myös sopivien tilojen löytäminen yhteisopetukseen voi olla haaste (Kokko ym., 2022; Sirkko ym., 2018). Hankkeessa yhdellä yhteisopetuksen opettajapareista oli varattuna yhteisopetukselle erillinen tila, mutta tila oli parina kertana varattu. Tällöin opettajat kokivat, että yhtäkkinen rutiinien muutos aiheutti lapsissa levottomuutta ja rauhattomuutta.

Lapsille on ollut kyllä haastavaa, kun opetustilat ovat yhtäkkiä vaihtuneet ja kun sisään on tullut muita ihmisiä, jotka ovat keskeyttäneet yhteisen hetkemme.

Yhteisopetuksen toteutus ei edellytä myönteistä asennetta vain opettajilta, vaan koko henkilöstöltä, erityisesti johdolta. Jos johdon asenne on kielteinen, toteutus vaikeutuu (Kokko ym., 2021; Sirkko ym., 2018). OPPI-hankkeen opettajat kokivat haasteeksi sen, miten muu henkilöstö suhtautui yhteisopetukseen.

Pitäisi kyllä järjestää jonkinlaista jatkokoulutusta tai tehdä jotain muuta, jotta yhteisopetuksen myönteistä sanomaa voitaisiin levittää.

Yksi OPPI-hankkeen erityisopettajista koki, että muu henkilöstö saattoi kyseenalaistaa, miten hänellä oli mahdollisuus käyttää niin paljon aikaa tiettyyn lapsiryhmään, kun erityispedagogisia tarpeita on merkittävästi myös muissa lapsiryhmissä. Eräs esiopetuksen opettaja poti puolestaan huonoa omaatuntoa siitä, että juuri hän sai olla mukana yhteisopetuksessa eikä hänen työkaverinsa.

Yhteisopetus voidaan toteuttaa myös lyhyempinä intensiivisempinä jaksoina. Lyhyemmillä jaksoilla opettajat työskentelevät tavoitteellisemmin sellaisten tehokkaiden opetusmallien toteuttamiseksi, jotka ovat kestäviä pitkällä aikavälillä, silloinkin, kun yhteisopetusta ei enää käytetä lapsiryhmässä. Tämänkaltaisessa yhteisopetuksessa on ohjaava osatekijä, joka voi vaikuttaa opettajien väliseen valtatasapainoon. Yhteisopetuksessa on kuitenkin aina oltava tasavertainen kumppanuus, josta hyötyy sekä varhaiskasvatuksen opettaja että erityisopettaja.

On tärkeää muistaa, että oppimista ei tapahdu pelkästään sillä, että opettaja ja erityisopettaja järjestävät yhteisopetusta (Wilson & Blednick, 2011). Jos yhteisopetusta ei toteuteta asianmukaisesti tai sitä toteutetaan puutteellisesti, myönteiset seuraukset jäävät syntymättä, eli tukea tarvitsevat lapset eivät saa tarvitsemaansa tukea (Wilson & Blednick, 2011). Myös se tuki, jota yhteisopetuksen tulisi kaikille lapsille tarjota, jää pois.

YHTEISOPETUKSEN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET PÄHKINÄNKUORESSA:

MAHDOLLISUUDET:

- Lapsiryhmän moninaisuutta helpompi käsitellä inklusiivisella tavalla
- Tukea koko lapsiryhmälle, ei vain nimenomaisesti tukea tarvitseville lapsille
- Myönteinen vaikutus lasten sosiaalisiin taitoihin ja kykyyn työskennellä ryhmässä
- Enemmän opettajia
- Enemmän eriyttämismahdollisuuksia
- Monipuolisempi opetus
- Tukea lapsille, joilla on erilaiset oppimisedellytykset
- Myönteinen vaikutus ammatilliseen kehitykseen
- Helpompi kokeilla uusia opetusmenetelmiä
- Helpompi huomata ja tunnistaa lasten tuen tarpeet.

HAASTEET:

- Ajan löytäminen yhteiselle suunnittelulle ja arvioinnille
- Tarkoituksenmukaisen tilan löytäminen yhteisopetukseen
- Johdon tai muun henkilöstön kielteinen suhtautuminen yhteisopetukseen
- Yhteisopetus on uusi opetusmuoto, varsinkin varhaiskasvatuksessa, joten monia vielä tuntemattomia haasteita on.

5. YHTEISOPETUS OPPI-HANKKEESSA

Tässä luvussa esitellään OPPI-hankkeen opettajaparien yhteisopetustavat. Koska maisterintutkielmissa on hieman erilaiset painopistealueet, eri yhteisopetuksen osat kuvataan erikseen.

Opettajapari 1 (Blomstedt-Björk, 2023) järjesti opetuksen lähinnä rinnakkaisena yhteisopetuksena. Ennen yhteisopetuksen aloittamista opettajat tapasivat ja keskustelivat omista vahvuuksistaan, heikkouksistaan ja arvoistaan. Opettajat järjestivät yhteisopetusta yhtenä päivänä viikossa. Alussa he käyttivät pysäkkiopetusta, minkä jälkeen he järjestivät yhden opetustilanteen koko ryhmälle. Tämän jälkeen opettajat päättivät alkaa suunnitella teemakokonaisuuksia ja alkaa käyttää rinnakkaista yhteisopetusta ryhmäkoon pienentämiseksi ja myös suunnitteluajan vähentämiseksi.

Rinnakkaisessa yhteisopetuksessa lapset jaettiin kahteen ryhmään. Ryhmäjako oli opettajille erittäin tärkeä, ja se tehtiin sen perusteella, kuinka hyvin lapset työskentelivät kenenkin kanssa. Ryhmäjaossa ei kiinnitetty huomiota tuen tarpeisiin tai osaamistasoihin. Opettajat pyrkivät tekemään opetuksesta lapsille mahdollisimman mukavan ja leikkisän. Siksi opettajat valitsivat teemakokonaisuuksiksi sadut ja pelit.

Satuteemassa lapset keksivät oman tarinan, ja opetuksessa keskityttiin sadun rakenteeseen ja sisältöön. Peliteemassa noudatettiin samaa kaavaa, ja lapset suunnittelivat oman pelin.

Kumpikin opettaja opetti omaa ryhmäänsä. Erityisopettaja vastasi kuvallisesta tuesta, jota opettajat yhteisopetuksessa käyttivät, kun taas varhaiskasvatuksen opettaja vastasi muista tehtävistä.

Opettajat ottivat esille yhteisopetuksen työajan rajallisuuden, jonka vuoksi suunnittelu kärsi. Opettajien alettua hyödyntää teemakokonaisuuksia yhteissuunnittelun määrä väheni. Tällöin opettajat suunnittelivat ensin kokonaisuuden, jota seurattiin lyhyin suunnitteluhetkin. Toinen opettajien yhteisopetuksessa kohtaama haaste oli ylläpitää lasten motivaatio ja kiinnostus teemaa kohtaan. Opettajat kokivat lasten menettävän motivaationsa, kun teemaa käsiteltiin vain kerran viikossa.

Opettajapari 2 (Ström & Tuokkola, 2023) käyttivät pääasiassa avustavaa yhteisopetusta. Opettajilla oli kiertävä järjestelmä sen suhteen, minä viikonpäivinä yhteisopetusta järjestettäisiin, ja opetukselle oli käytössä erillinen tila. Yhteissuunnittelun opettajat järjestivät siten, että he suunnittelivat seuraavan tilaisuuden heti kunkin yhteisopetustilanteen jälkeen. Opettajat jakoivat opetusvastuun, mutta erityisopettaja pysyi opetustilanteissa tietoisesti lähempänä niitä lapsia, jotka tarvitsivat tukea.

Opettajille oli tärkeää, että opetus oli monipuolista ja että lapset saivat omaksua aineiston eri tavoin. Opettajat halusivat lasten kokevan yhteisopetuksen mukavaksi, ja he pyrkivät yhdistämään joka tilanteeseen musiikkia ja liikettä.

Opettajat kertoivat, että yhteisopetus lisäsi usein melutasoa. Tämän vuoksi yhteisopetus oli perinteistä erityisopetusta vaativampaa ääniherkille lapsille. Erilaiset keskeytykset ja rutiineista poikkeaminen aiheuttivat lapsissa levottomuutta. Opettajille suurin haaste oli suunnitteluajan puute.

Opettajat kokivat yhteisopetuksen tukevan heidän ammatillista kehitystään. Mahdollisuus tiedon jakamiseen ja toisilta oppimiseen toi merkittävää lisäarvoa. Erityisesti roolien vaihtaminen oli opettavaista. Opettajien mukaan yhteisopetus vaikutti myönteisesti työpaikalla viihtymiseen.

OPPI-YHTEISOPETUS PÄHKINÄNKUORESSA:

- Avustava ja rinnakkainen yhteisopetus
- Suunnittelu teemakokonaisuuksiin
- Huolellinen ryhmäjako
- Yhteisopetusta yhtenä päivänä viikossa
  - Sama viikonpäivä joka viikolla
  - Kiertävä järjestelmä
- Monipuolinen opetus
- Aikaa vaativa
- Myönteinen vaikutus ammatilliseen kehitykseen.

6. AMMATILLINEN KEHITYS INKLUSIIVISUUDEN EDISTÄMISEKSI

Onnistuneen yhteisopetuksen on osoitettu vaikuttavan myönteisesti ammatilliseen kehitykseen (Malinen & Palmu, 2017). Ammatillinen kehitys on opettajan ajattelun ja arvojen muuttumista, mikä sitten heijastuu päivittäisessä toiminnassa. Opettajan ammatillinen kehitys eli hänen oppimisensa ja kehittymisensä on jatkuva prosessi. Yhteisopetus antaa opettajille tilaa ajatusten jakamiseen ja toisiltaan oppimiseen havainnoimalla, pohdiskelemalla ja keskustelemalla (Malinen & Palmu, 2017).

Yhteisopetuksessa roolien vaihtaminen tarjoaa uusia näkökulmia ja oivalluksia (Rytivaara ym., 2017). Uuden roolin ottaminen auttaa arvioimaan, mitä opettajalta kyseisessä roolissa vaaditaan ja mitä itse rooli merkitsee. Yhteisopetuksessa opettajien on aina tehtävä selväksi, mitä rooleja kullakin opettajalla on ja mitä roolit merkitsevät (Sundqvist, 2021). Roolien vaihtaminen on tärkeää, kun kaksi ammattiryhmää kohtaa, jotta voidaan lisätä ymmärrystä toisia kohtaan.

Kun opettajat jakavat kokemuksia, pohdiskelevat ja keskustelevat yhdessä, he voivat esimerkiksi kehittää tapoja, joilla he käsittelevät ongelmia (Rytivaara, 2012a).

Ammatillisen kehityksen tavoitteena on, että opettaja kehittäisi kykyään tukea ja opettaa lapsia, niin tukea tarvitsevia kuin sitä tarvitsemattomia, ja siten tulisi paremmaksi opettajaksi.

Myös OPPI-hankkeen opettajat kokivat kehittyneensä ammatillisesti yhteisopetuksen ansiosta.

” **Opettajien mukaan yhteisopetus tukee opettajien ammatillista kehitystä useilla tavoilla, kuten tietoa jakamalla, havainnoimalla ja antamalla palautetta, pohdiskelemalla ja keskustelemalla.**

Opettajat kokivat erityistä hyötyä siitä, että he oppivat toistensa osaamisalueistaan.

” **Erityisopettajilla oli erityispedagoginen osaaminen, kun taas esiopetuksen opettajilla oli parempi tuntemus ryhmistä.**

7. SUUNTA ETEENPÄIN

OPPI-hankkeessa opettajat päättivät lähes yksinomaan pitäytyä yhdessä yhteisopetusmallissa. On kuitenkin tärkeää vaihdella yhteisopetusmallien välillä, koska se avartaa ajatusmaailmaa, edistää monipuolista opetusta ja tukee tuen tarpeessa olevia lapsia eri tavoin.

Yhteisopetus on opetusmalli, jolla voidaan täydentää perinteisempää erityisopetusta, eli yksilöllistä erityisopetusta tai pienryhmäopetusta. Yhteisopetus kuuluu siten varhaiskasvatuksen työkalupakkiin. Yhteisopetusta ei tule käyttää missä tahansa lapsiryhmässä. Lapsiryhmässä on oltava tunnistettu ja nimenomainen tuen tarve, jotta yhteisopetus olisi sopiva opetusmalli.

Yhteisopetuksen haaste on henkilöstöressurit, mikä kävi ilmi myös OPPI-hankkeessa. Tämä johtuu siitä, että monissa ryhmissä tuen tarve on suuri ja että erityisopettajilla on usein vastuu suuresta määrästä lapsia. Tähän haasteeseen voidaan vastata jaksottamalla yhteisopetusta. Yhteisopetuksen ei tarvitse olla yhteistyötä, joka ulottuu koko lukuvuodelle tai mahdollisesti useammalle, vaan se voidaan järjestää lyhyempinä intensiivisempinä tukijaksoina niin lapsille kuin opettajille.

Jaksotettua yhteisopetusta voidaan käyttää erityisesti levottomissa lapsiryhmissä tai sellaisissa lapsiryhmissä, joissa tukea tarvitsevia lapsia on useampi. Yhteisopetus voidaan järjestää kuudesta kahdeksaan

viikon jaksoina, tarpeen mukaan. Jakson aikana yhteisopetusta järjestetään useita kertoja viikossa.

Jaksotetun yhteisopetuksen tarkoitus on antaa useille lapsille ja lapsiryhmille, ja myös opettajille, mahdollisuus hyödyntää erityisopettajan asiantuntemusta. Yhteisopetusjaksojen tavoite on osin kehittää pedagogista toimintaa, jotta se tukee ryhmän lapsia, ja osin tukea ja kehittää henkilöstön kykyä eriyttää opetusta ja tukea ryhmän lapsia. Yhteisopetusjaksojen aikana opettajat työskentelevät tavoitteellisemmin luodakseen rakenteita, jotka ovat tehokkaita ja kestäviä pitkällä aikavälillä, myös silloin, kun yhteisopetusta ei enää järjestetä.

8. YHTEENVETO

Yhteisopetus on tapa järjestää oppimisen tukea sekä varhaiskasvatuksessa että koulussa inklusiivisella tavalla. Yhteisopetus on opettajien välistä yhteistyötä ja opetusmenetelmä, jolla on myönteisiä vaikutuksia niin lapsille kuin opettajille. Yhteisopetuksen lähtökohdana on, että kaikki lapset saavat tukea omassa lapsiryhmässään inklusioperiaatteen mukaisesti. Se antaa myös opettajille mahdollisuuden jakaa vastuuta ja työtaakkaa. Yhteisopetus täydentää perinteistä erityisopetusta, ja sitä voidaan käyttää lapsiryhmissä, joissa tuen tarve on suurempi. Varhaiskasvatuksessa yhteisopetus on tutkimaton opetusmenetelmä, joka kehittyy edelleen. Tämä käsikirja, yhdessä OPPI-hankkeen kanssa, pyrkii levittämään tietoa yhteisopetuksesta ja innostamaan opettajia yhteisopetukseen.

9. LÄHTEET

Blomstedt-Björk, M. (2023). Samundervisning som inkluderande arbetssätt i en förskolegrupp: En fallstudie [Avhandling pro gradu]. <https://www.doria.fi/handle/10024/187412>

Carty, A., & Marie Farrell, A. (2018). Co-teaching in a mainstream post-primary mathematics classroom: An evaluation of models of co-teaching from the perspective of the teachers: AN EVALUATION OF MODELS OF CO-TEACHING. *Support for Learning*, 33(2), 101-121. <https://doi.org/10.1111/1467-9604.12198>

Friend, M., Cook, L., Hurley-Chamberlain, D., & Shamberger, C. (2010). Co-Teaching: An Illustration of the Complexity of Collaboration in Special Education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20(1), 9-27. <https://doi.org/10.1080/10474410903535380>

Ginner Hau, H., Selenius, H., & Björck Åkesson, E. (2022). A preschool for all children? – Swedish preschool teachers' perspective on inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 26(10), 973-991. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1758805>

Haug, P. (2017). Understanding inclusive education: Ideals and reality. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 19(3), 206-217. <https://doi.org/10.1080/15017419.2016.1224778>

Kervinen, A., Portaankorva-Koivisto, P., Kesler, M., Kaasinen, A., Juuti, K., & Uitto, A. (2022). From pre- and in-service teachers' asymmetric backgrounds to equal co-teaching: Investigation of a professional learning model. *Frontiers in Education*, 7. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.919332>

Kokko, M., Pihlaja, P., & Takala, M. (2022). Towards inclusive teaching: Finnish teachers' justifications for co-teaching. *Education in the North*, 61-83. <https://doi.org/10.26203/OC1A-SQ18>

Kokko, M., Takala, M., & Pihlaja, P. (2021). Finnish teachers' views on co-teaching. *British Journal of Special Education*, 48(1), 112-132. <https://doi.org/10.1111/1467-8578.12348>

Lag om småbarnspedagogik, Pub. L. No. 540/2018 (2018). <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540#a16.12.2021-1183>

Malinen, O.-P., & Palmu, I. (2017). *Näkökulmia yhteisopettajuuteen* (30:e uppl., 1-27). <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2018/02/malinen.pdf>

Pallin, H. (2021). *Inkludering handlar om mer än diagnoser*. Vi lärare Specialpedagogik. <https://www.vilarare.se/specialpedagogik/inkludering/inkludering-handlar-om-mer-an-diagnoser/>

Pulkkinen, J., & Rytivaara, A. (2015). *YHTEISOPETUKSEN KÄSIKIRJA*. https://peda.net/jyu/okl/ryhmat/multilete-2018/multilete/ha/yk:file/download/00bed4417b16c42719687479e0dc982e1b8b71cf/Yhteisopetuksen%20käsikirja_Pulkkinen_Rytivaara_OPH_2016.pdf

Rytivaara, A. (2012a). Collaborative classroom management in a co-taught primary school classroom. *International Journal of Educational Research*, 53, 182-191. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2012.03.008>

Rytivaara, A. (2012b). *Towards inclusion – teacher learning in co-teaching*. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/40446/978-951-39-4927-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Rytivaara, A., Pulkkinen, J., Palmu, I., & Kontinen, J. (2017). Yhteisopetuksen työtavat sekä opettajien kokemukset ja ammatillinen kehittyminen. I *Tavoitteena yhteisopettajuus – Näkökulmia ja toimintamalleja onnistuneeseen yhdessä opettamiseen* (s. 16-23). Niilo Mäki Instituutti.

Saloviita, T., & Aarnio, S. (Red.). (2016). *Samanaikaisopetus: Tuntisuunnitelmia ja työtapoja*. PS-kustannus.

Scruggs, T. E., Mastropieri, M. A., & McDuffie, K. A. (2007). Co-Teaching in Inclusive Classrooms: A Metasynthesis of Qualitative Research. *Exceptional Children*, 73(4), 392-416. <https://doi.org/10.1177/001440290707300401>

Sirkko, R., Takala, M., & Wickman, K. (2018). Co-Teaching in Northern Rural Finnish Schools. *Education in the North*, 217-237. <https://doi.org/10.26203/HXX9-KR24>

Strogilos, V., & King-Sears, M. E. (2019). Co-teaching is extra help and fun: Perspectives on co-teaching from middle school students and co-teachers. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19(2), 92-102. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12427>

Ström, H., & Tuokkola, E. (2023). *Samundervisning i förskolan: En fallstudie om samundervisning som inkluderande arbetssätt* [Avhandling pro gradu]. <https://www.doria.fi/handle/10024/187494>

Sundqvist, C. (2021). *Den samarbetande läraren—Lärrarhandledning och samundervisning i skolan* (2 uppl). Studentlitteratur AB.

Takala, M., Sirkko, R., & Kokko, M. (2020). Yhteisopetus - yksi mahdollisuus toteuttaa inklusiivista kasvatusta. I M. Takala, A. Äikäs, & S. Lakkala (Red.), *Mahdoton inklusio? : Tunnista haasteet ja mahdollisuudet*. PS-kustannus.

Takala, M., & Uusitalo-Malmivaara, L. (2012). A one-year study of the development of co-teaching in four Finnish schools. *European Journal of Special Needs Education*, 27(3), 373-390. <https://doi.org/10.1080/08856257.2012.691233>

Utbildningsstyrelsen. (2022). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022*. Utbildningsstyrelsen. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8931216>

Vasa stad. (2022). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022 och Vasa stads plan för småbarnspedagogik*. Vasa stad. <https://www.vaasa.fi/uploads/2023/05/41ccc385-grunderna-for-vasa-stads-plan-for-smabarnspedagogik-2022.pdf>

Villa, R. A., Thousand, J. S., & Nevin, Ann I. (2013). *A guide to co-teaching: New lessons and strategies to facilitate student learning* (3 edition). Corwin.

Väyrynen, S. (2015). A Glance at Inclusion in a Small Finnish Community: Essential Teacher Competencies. I *Making education inclusive*. Cambridge Scholars Publishing.

Walton, E. L., & Moonsamy, S. (Red.). (2015). *Making education inclusive*. Cambridge Scholars Publishing.

Wilson, G. L., & Blednick, J. (2011). *Teaching in tandem: Effective co-teaching in the inclusive classroom*. ASCD.

V A S A .
V A S A .

